

Kutatás, vagy ...?

A Martin György Néptáncszövetség elnökségének állásfoglalása az Élő Forrás Egyesület kutatási beszámolójáról

Az „Élő Forrás Hagyományörző Egyesület” 2020 április 20-án honlapján közzétette az „*Érték, vagy eszköz?*” – *A népi kultúra közösség- és személyiségformáló hatásai, ezek eltérései a módszerek, divatok összehasonlítása alapján*” című kétéves kutatásának beszámolóját, amelyet ugyanekkor a levelezőlistáján szereplő többszáz néptáncgyűttesnek és szakembernek is elküldött. (Megjegyezzük, hogy az amatőr néptáncgyűttesek országos szakmai szervezete, a Martin György Néptáncszövetség nem szerepelt a címzettek között.)

A könyv alakban is megjelentetett írásokat a Martin György Néptáncszövetség elnöksége megvitatta. Megállapítottuk, hogy az Élő Forrás Egyesület által közölt „Szakmai, módszertani összegző dokumentum” tényekkel nem alátámasztott, valótlan állításokat közöl a magyarországi néptáncmozgalomról, annak érdekvédelmi, érdekképviselői szövetségeiről, valamint a Csoóri Sándor Program Tanácsadó Testületének munkájáról. Ezek alkalmasak arra, hogy a Kárpát-medence néptáncmozgalmának helyzetét, céljait és tevékenységét negatív színben beállítva megkérdőjelezzék a táncgyűttesek munkájának hasznosságát, értékét és ezzel féltrevezessék a mozgalmat mélységében nem ismerő döntéshozókat. Ez a támogatások csökkentését, a jelenlegi „táncgyűttes alapú” támogatási rendszer megváltoztatását idézheti elő. A fentiek miatt a Kárpát-medence néptáncmozgalmának szakmai érdekképviselőit és érdekvédelmét 27 éve ellátó Martin György Néptáncszövetség elnöksége a kutatási jelentéssel kapcsolatosan az alábbiakban foglal állást.

Az Élő Forrás Hagyományörző Egyesület „*Érték, vagy eszköz?*” – *A népi kultúra közösség- és személyiségformáló hatásai, ezek eltérései a módszerek, divatok összehasonlítása alapján*” címmel az EFOP (Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program) 49.999.000 Ft-os (Negyvenkilencmillió kilencszázkilencvenkilencezer Ft) támogatásával bonyolította le kutatási programját. A kutatás eredményeként egy fél napos projektindító, valamint egy ugyancsak fél napos zárókonferencia valósult meg. Lebonyolítottak egy 26 (!) mintából álló kérdőíves és egy néhány fős interjú kutatást. A támogatási összegből két alkalommal terepmunkát, valamint nyolc alkalommal tanulmányutat valósítottak meg, amelyek pontos célja és eredménye a kutatási jelentésből nem derül ki. A program tartalmazta a Nemzetstratégiai Kutatóintézet két munkatársa által jegyzett szociológiai kutatást, amelynek eredményeit a kutatási zárójelentés külön tanulmányban közli.

A program zárásaként megszületett egy fotómellékletekkel együtt 127 gépelt oldalas „Szakmai, módszertani összegző dokumentum”, amelyben a törzsszöveg mellett öt szakértői cikk, valamint Mikszáth Kálmán egyik írása olvasható. A Nemzetstratégiai Kutató Intézet munkatársai, Komáromi Márton és Körmöczi Gábor két, 30-30 oldalas „Erdély” és „Magyarország” esettanulmányt és ezekből egy 92 oldalas kutatási zárójelentést készített.

Az alábbiakban részletezve is elemezzük az 50 millió Ft-ba kerülő kutatás összesen 279 oldalas zárójelentésében foglaltakat. (A fenti terjedelemben nagyvonalúan beleszámítottuk a fotómellékletet, a ritkán szedett kérdőíveket és a közölt válaszokat, az üres, vagy negyed oldalakat, a más tematikájú szakértői cikkeket, az ismétlődő fejezeteket és nem utolsó sorban Mikszáth Kálmán írását is, akinek életében nem adatott meg, hogy egy ilyen jól finanszírozott kutatásban szerzőként részt vegyen.)

I. Szakmai, módszertani összegződokumentum

1.) Versenyeztetés, közösségépítés

A zárótanulmány állítása szerint az országos néptáncos szövetségek (ernyőszervezetek) programjaiban alig találhatóak közösségépítési célú események vagy mélyebb tartalmú szakmai tevékenységek. Ehelyett a prioritási sorrend elején verseny típusú fesztiválok, pályázaton alapuló antológiák, minősítések szerepelnek.

A Martin György Néptáncszövetség soha nem szervezett „néptáncversenyeket”. A Szövetség által megvalósított programokon (antológiák, néptáncfalalkozók, minősítő fesztiválok, gálaműsorok, továbbképzések, konferenciák, szakmai napok stb.) nincs pénzdíj, vagy pénzjutalom. Kivétel ez alól a Martin György Néptáncfesztivál és az Országos Ifjúsági Néptáncfesztivál, amelyen az együtteseket jelképes összegű, 30-150.000 - Ft-os együttesi nívódíjjal jutalmazunk, gondosan ügyelve arra, hogy lehetőség szerint a résztvevők mindegyike kapjon valamilyen „díjat”. Pénzdíjak helyett Szövetségünk a szakmai iránymutatást tartja fontosnak, ezért nagy figyelmet fordítunk arra, hogy fesztiváljainkon a bemutatókat követően részletes, nyilvános szakmai értékelést tartsunk. A szakmai munka mellett kiemelten fontosnak tartjuk a fiatalok közösségi együttlétének biztosítását, ezért gondot fordítunk arra, hogy a műsorok után a fellépő táncosok táncházakban, vetélkedőkön, kiegészítő közösségi alkalmakon találkozhassanak, ismerkedhessenek. Meggyőződésünk és tapasztalatunk, hogy egy szakmai megmérettetésre való koncentrált munka, több hónapos felkészülés, a fellépés, a közönség tapsa és a fesztivált követő táncház életre szóló közösségi élményt ad a fiatal táncosoknak. Ezt az álláspontunkat a mozgalom együtteseinek túlnyomó többsége is támogatja. Megjegyezzük, hogy ez a kérdőívekre adott válaszokból is kiderül. (Összegződokumentum 85.o.)

2.) Fölszállott a páva

A záródokumentumban szerepel egy korábban már a közösségi oldalakon is terjesztett, a „Fölszállott a páva” hatodik évfolyamáról írt, megengedhetetlenül sértő hangnemű írás, amely azt sugallja, hogy a műsor „rózsaszínű rezgő takonyba csomagolta” a népi kultúrát. Ezzel a szerző (Kovács Norbert) szükségtelenül vérig sérti a „Pávanak” a televíziós világban korábban soha nem tapasztalt lelkesedéssel és szeretettel dolgozó tévés stáb tagjait, akiknek meghatározó szerepe volt az utóbbi évek legnézettebb és legmagasabb színvonalú műsorának létrehozásában. Degradálja a versenyben közreműködők sokaságát és nem utolsó sorban veszélyezteti a népművészeti mozgalomnak évtizedek óta először nagy nyilvánosságot és társadalmi elismertséget biztosító műsor jövőjét. Úgy gondoljuk, ha a néptáncos és népzenei szakma elvárta és megkapta a televíziós munkatársaktól a szakterületükkel kapcsolatos megbecsülést és tudásuk, ismereteik tiszteletben tartását, ugyanez fordítva a mozgalom oldaláról is kötelező. El kell fogadnunk, hogy a „Páva” nem csupán a népművészeti mozgalom résztvevőinek és támogatóinak kívánt ismereteket közvetíteni, hanem a kereskedelmi televíziók műsoraihoz szokott széles tömegeknek is. Ezért képi világában, hangvételében engedményeket tett, de soha nem lépte túl a jó ízlés határát – mint ahogy ezt a cikk fentebb idézett mondatával Kovács Norbert megtette. Különösen elgondolkodtatónak találjuk, hogy ő maga a Fölszállott a páva „mentoraként” több alkalommal fizetett munkatársa volt a műsornak, mint ahogy rendszeresen vállal zsűrizést az általa versenyeknek nevezett néptáncfesztiválok és Veszprém megyei referensként részt vesz az általa élesen kritizált Csoóri Sándor program támogatási döntéseinek előkészítésében is.

3.) Népművészeti „ernyőszervezetek”.

A záródokumentum „*sikerhajhász lavírozóknak, önjelölt megmondóembereknek és megmondó szervezeteknek*” titulálja a néptáncmozgalom választott vezetőit és országos szakmai szövetségeit. Véleménye szerint a magyarországi „*ernyőszervezetek működésére erősen jellemző, hogy gazdasági, helyzetbe kerülési érdekek mentén működnek*”, „*felülről szervezettek*”.

A rendszerváltás után alakult országos népművészeti szövetségek a civil törvény előírásai szerint jöttek létre és működnek. Ennek megfelelően tisztségviselőit meghatározott időre titkos szavazással választják. A működésről és a források felhasználásáról minden évben pontosan számot adnak a tagságnak és szigorúan elszámolnak a támogatók felé. A Martin György Néptáncszövetség a 2017-ben indult Csoóri Sándor programot megelőző időkben rendszertelenül juttatott, évi néhány százezer forintos működési támogatást kapott. Soha nem volt és ma sincs főállású alkalmazottja, az elnökség szövetségi munkájáért nem kap tiszteletdíjat. A Csoóri Sándor program támogatásának köszönhetően a Szövetség működtetésének napi filléres gondjai megszűntek, de a források felhasználásában nem történt változás: ezeket a rendezvények megvalósításának költségeire, a táncegyüttesek, zenekarok költségtérítésére, a néptáncmozgalom szakmai színvonalának emelésére fordítjuk.

4.) Csoóri Sándor program

A záró dokumentum szerint a Csoóri Sándor program forrásai „*felosztásának jogát szinte azonnal megszerezték a fentről szervezett, szűk létszámú és szűk látókörű csoportosulások. A kidolgozott támogatási szempontrendszer nem került társadalmi egyeztetésre, sem a döntéshozó folyamat, illetve a döntést hozó Tanácsadó Testület tagjainak személye sem képezte egyeztetés tárgyát. A pályáztatás és bírálat ügye egy szűk látókörű, versenyközpontú felfogás köré tokosodott be néhány rövid év alatt... Jelen formájában a pályázati keretösszeg néhány személy értékítéleti szempontja szerint kerül felosztásra.*”

A Csoóri Sándor Program Tanácsadó Testületét az Emberi Erőforrások Minisztere kérte fel, a döntéseket a Tanácsadó Testület javaslata alapján ő hozza. A testületben helyet kapott a felnőtt néptáncegyütteseket képviselő Martin György Néptáncszövetség jelenlegi és az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület volt elnöke. A körültekintő és demokratikus döntéshozókészítés érdekében a Martin György Néptáncszövetség elnöksége megyei referenci rendszert alakított ki, amelynek feladata a naprakész információáramlás biztosítása, az együttesek tájékoztatása, a benyújtott pályázatok véleményezése, a támogatásokra történő javaslattevés és a felhasználás szakmai monitorozása. A húsz országosan is elismert szakembernek köszönhetően a Csoóri Sándor programmal kapcsolatos hírek, tudnivalók rövid időn belül eljutnak a legkisebb együttesekhez is. A támogatási javaslatokat a Tanácsadó Testület a megyei referensek ajánlása alapján hozza meg és terjeszti fel döntésre a Miniszternek. Ennek a hálózatnak Veszprém megyei referensként Kovács Norbert, az Élő Forrás Egyesület vezetője is tagja, személyesen is részt vesz a döntéshozó folyamatban. A referensekkel évi két értekezleten beszéljük meg a tapasztalatokat, észrevételeiket beépítjük a rendszerbe. A Martin György Néptáncszövetség elnöksége a Szövetség működésére juttatott forrás egy részét az együttesek támogatásának szakmai monitorozására fordítja. Ennek során segítséget nyújt az együtteseknek a források hatékony felhasználásához és felméri a támogatás eredményeit. Tesszük ezt azért, mert az ínséges időkben megtanultuk, hogy a népművészetnek juttatott támogatások gazdaságos és hasznos felhasználása a mozgalom kiemelten fontos érdeke.

5.) A kutatás módszertana és egyéb kérdések

A beszámoló hangsúlyozza, hogy a kutatás a teljes Kárpát-medence néptáncmozgalmát vizsgálja, sőt mivel a kérdőíveket öt (!) közép és nyugat-európai táncegyüttes vezetője is kitöltötte, a vizsgálat egész Európára kiterjed.

Ehhez képest a nagyidai Ilosvai Selymes Péter együttes három oldalas bemutatkozásán túl szó sem esik a kiemelkedően színvonalas felvidéki és vajdasági magyar együttesekről, de nem tudunk meg semmit az elmúlt években erőre kapó kárpátaljai mozgalomról sem. A szerző hiányos tudását mutatja, hogy „szórványvidéknek” nevezik Hargita megyét, ahol egész Erdélyben a legmagasabb arányban (83%) élnek magyarok. Módszertani hibának tartjuk, hogy a tanulmányban a romániai magyar néptáncmozgalmat három, alig 80 km-es körzetben található székelyföldi együttes reprezentálja.

II. Szociológiai kutatás - Kutatási zárójelentés

1.) Mintavétel, kutatásmódszertan

A kutatás sok tekintetben nem felel meg a szociológiai kutatásokkal kapcsolatos szakmai elvárásoknak, módszertani, mintavételi követelményeknek. A módszertani leírás szerint a „Csoóri Sándor program által támogatott együttesek kerültek a vizsgálat középpontjába”.

A Csoóri Sándor program célcsoportjaiba nem tartoznak bele a művészeti iskolai keretek között működő együttesek. Ezért az egyedülállóan jelentős magyarországi gyermek néptáncmozgalom jelentős része kimaradt a vizsgálatból, ami téves következtetések levonásához vezet. A kutatási eredmények értékelése nem több, mint a táblázatokban közölt adatok szöveges ismétlése, a szerzők kísérletet sem tesznek az adatok értelmezésére, a korrelációk keresésére és kimutatására, vagy más statisztikai elemzésre.

2.) A záródokumentum nyelvezete, nyelvhelyessége

A záródokumentum nyelvezete kritikán aluli. Tömegével fordulnak elő érthetetlen mondatok, pongyola, magyartalan kifejezések. (Pl. 3.o. „Ezen tényezők első ránézésre nem tűnhetnek kardinálisnak, azonban számos pozitív externália forrása lehet.” 25.o. „Ezzel együtt azonban szembeötlő, hogy etnikai arányuk az össznépességhez képest ismételten a falusi népesség esetében figyelhető meg etnikai dominancia.... Ez magyarázható azzal, hogy a döntően magyarul lakta térségek ezt az arányt erősen befolyásolja.” 17.o. A civil szervezetek robbanásszerű növekedésének kezdete előtt a szociális, etnikai és nemzetiségi és egyéb kérdések tekintetében a történelmi egyházak szerepköre volt meghatározó.”)

3.) Szakmai levezetések, megállapítások

A kutatási beszámoló egyes fejezetei a Wikipedia szócikkeihez hasonlíthatók. Részben jól ismert trivialisokat tartalmaznak (Pl. magyarországi romák elhelyezkedése), részben nyilvánvalóan hibás adatokat közölnek. (Pl. az erdélyi romák lélekszáma, amelyet nem lehet helyesen megállapítani a népszámlálási adatokból, mert a romániai cigányság töredéke, egyes becslések szerint kevesebb, mint 10%-a vallja be az összeírások során származását.) A

történelmi ismeretek hiányát mutatja, hogy a tanulmány szerzői az 50-es években a civil szervezeteket támogató környezetről írnak (19.o.). Az alapismeretekhez tartozik, hogy az 50-es években az addig létező egyesületek többségét szétzilálták és feloszlatták, a betiltásokat túlélő szervezeteket pedig teljes párt- és állami ellenőrzés alá vonták. Az új öntevékeny szervezetek létrejöttét hatalmi eszközökkel akadályozták, helyettük művi úton felülről irányított, úgynevezett társadalmi szervezeteket hoztak létre. Ezek alapvetően különböznek a rendszerváltás után létrejött civilszervezetektől, amelyekre a tanulmány megállapításai vonatkoznak. Ebből a súlyos tévedésből fakadhat a „Szakmai, módszertani összegző dokumentum” kijelentése is (114 o.), amely szerint a rendszerváltás után létrehozott néptáncos szövetségek „felülről szervezettek”.

Az elégtelen és nem reprezentatív mintavétel, a kutatási módszertan és a levezetések alapvető szakmai hiányosságai, a felszínes történelmi és szociológiai ismeretek azt eredményezik, hogy a következtetések, megállapítások hibásak, vagy nem mutatnak túl az eddig is jól ismert közhelyeken. (Pl: Erdélyben elutasítják a versenyeket...Az oktatók archív felvételeket használnak a felkészülés során... Erdélyben több a falusi együttes... stb.) Nem meglepő ezért, hogy a közölt Excel táblázatokból és grafikonokból az a hamis kép alakul ki, hogy néhány kivételtől eltekintve nincs szignifikáns különbség az erdélyi és a magyarországi mozgalom között, ami az egész kutatás értelmét és hitelességét kérdőjelezi meg.

Összegzés

Az Élő Forrás Hagyományörző Egyesület által lefolytatott kutatás nélkülözi a tudományosság alapvető kritériumait, ezért a zárodokumentumban foglalt tényként feltüntetett megállapításokat csupán szubjektív véleményként lehet értelmezni. A néptáncgyüttesek és országos szakmai szervezetek működésével, tevékenységével kapcsolatban számos valótlan állítást tartalmaz, ezekből von le nem igazolt következtetéseket. Ez nem csupán elfogadhatatlan, de rendkívül káros is, mert ahhoz vezethet, hogy a néptáncgyüttesek és az országos szakmai szervezetek több évtizedes munkájáról olyan negatív kép rajzolódjon ki, amely megkérdőjelezi a terület kiemelkedő eredményeit és a jelenlegi támogatási rendszer hasznosságát.

a Martin György Néptáncszövetség elnöksége